

Identifying Dimensions of Effective Teacher and Validating its Components by High School Teachers in Yasooj

شناسایی ابعاد معلم اثربخش و اعتبار سنجی مولفه‌های آن توسط دبیران دوره متوسطه شهر یاسوج

Mehdi Sobhani Nejad, Hamed Zamani Manesh

¹Associate Professor, Department of Educational Science, Shahed University, Tehran, Iran

²Young Researchers Club, Islamic Azad University, Yasooj Branch, Yasooj, Iran

مهدی سبحانی نژاد، حامد زمانی منش

^۱دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

^۲باشگاه پژوهشگران جوان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یاسوج، ایران

Abstract

This study aimed to identify dimensions of effective teacher and validate its components by high school teachers in yasooj. This is a descriptive-analytical study. In the first part, dimensions of effective teacher and its components were identified using document analysis. In the second part, a descriptive research was done for its validation. In the first part, all written theoretical idea and research literature related to dimensions of effective teacher and its components were explored without sampling. In the second part, 252 high school teachers in Yasooj in academic year of 2010–2011 were selected through stratified random sampling using Krejcie and Morgan' table. Research instruments were note sheets (in the first phase) and a researcher-made questionnaire based on the experts' viewpoints. Academic members confirmed its content validity and face validity. Its Cronbach's alpha was 0.90. The most important factors of effective teachers were the ones dealing with personality, evaluation, teaching, and classroom management respectively. Other findings showed that female teachers focused more on the evaluation dimension of the effective teacher and there was no significant difference based on the teaching experience.

Key words: Teacher, Effectiveness, Dimensions and Components of Effective Teacher

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی ابعاد معلم اثربخش و اعتبار سنجی مولفه‌های آن توسط دبیران دوره متوسطه شهر یاسوج و روش آن، تحلیلی - توصیفی است. بدین صورت که در بخش اول با تحلیل اسنادی، ابعاد معلم اثربخش و مولفه‌های آن شناسایی و در بخش دوم با روش توصیفی از نوع پیمایشی به اعتبار سنجی آنها پرداخته شده است. جامعه آماری در بخش اول، کلیه آراء نظری و نتایج پژوهشی مکتوب صاحب نظران شاخص پیرامون ابعاد معلم اثربخش و مولفه‌های مطرح در آنها است. بخش دوم جامعه آماری نیز همه دبیران دوره متوسطه شهر یاسوج در سال تحصیلی ۹۰ - ۱۳۸۹ را در بر می‌گیرد (N= ۷۴۰) که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۲۵۲ نفر نمونه برای آن برآورد و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار پژوهش در بخش اول، فرم‌های فیش برداری و در بخش دوم، پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر ابعاد و مولفه‌های استخراجی از دیدگاه صاحب نظران گوناگون است که روایی صوری و محتوایی آن پس از مطالعه توسط متخصصان دانشگاهی تأیید شده است. پایایی پرسشنامه نیز طی محاسبه ضریب آلفای کرائباخ برابر با ۰/۹۰ است. اولویت بندی ابعاد معلم اثربخش به ترتیب شامل ابعاد شخصیتی، ارزشیابی، تدریس و مدیریت کلاس درس می‌شود. یافته‌های جانبی نشان می‌دهد که دبیران زن به طور معناداری به بُعد ارزشیابی معلم اثربخش توجه ویژه داشته‌اند و بر حسب متغیر سابقه خدمت، تفاوت معناداری نیز مشاهده نشد.

واژگان کلیدی: معلم، اثربخشی، ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش

مقدمه

مهمترین آنها تقویت جو حمایتی در کلاس، فراهم کردن فرصتی برای درگیری دانش‌آموزان با موضوعات درسی، تقویت محتوای گفتمانی، فعالیت‌های کاربردی و عملی کلاسی، مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی، اجرای راهبردهای تدریس متنوع، استفاده از یادگیری مشارکتی، ارزیابی هدف محور و داشتن انتظار پیشرفت و موفقیت برای دانش‌آموزان است. کالنز (Collins, 1990) معلم اثربخش را در پنج بُعد تعریف می‌کند: ۱) تعهد به دانش‌آموزان و یادگیری ۲) تسلط به مطالب درسی ۳) مدیریت کلاس درس ۴) توانایی تفکر سیستمی درباره اعمال خود ۵) عضویت در انجمن‌های یادگیری. بروفی و گود (Brophy & Good, 1986) ابعاد معلم اثربخش را نظارت بر پیشرفت تحصیلی، تسلط بر محتوا درسی، زمان اختصاص داده شده برای تدریس، موفقیت پیوسته و تدریس فعال می‌دانند. والبرگ (Walberg, 1984) ابعاد معلم اثربخش را سطوح یادگیری، شرکت در برنامه‌های درسی فشرده، تمرین خواندن، تجربه یادگیری مشارکتی و انتظارات بالا از دانش‌آموزان بیان می‌کند. دیویس و توماس (Davis & Thomas, 1989) رفتارهای معلم اثربخش را در سه بُعد طبقه بندی کرده‌اند: الف: بُعد اول در بر گیرنده رفتارهایی است که تعهد علمی را افزایش می‌دهد و عبارت است از: استفاده از روش‌های تدریس متنوع، مدیریت کلاس درس، انتظارات معلم، سازماندهی و ارائه اهداف آموزشی. ب: بُعد دوم رفتارهایی است که بر سازماندهی تجربیات یادگیری و شفافیت تدریس را می‌افزاید. مانند تعاملات آموزشی و نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان. ج: آخرین بُعد شامل گستره وسیعی از رفتارها می‌شود. مانند بازخورد دادن تا اهمیت دادن و احترام به دانش‌آموزان در این بُعد قرار می‌گیرند.

دانیلسون (Danielson, 1996) ۲۲ مورد از مولفه‌های معلم اثربخش را در ۴ حوزه اصلی بیان می‌کند: برنامه ریزی و آمادگی (تسلط بر موضوع درسی، اثبات آگاهی در مورد دانش‌آموزان، انتخاب اهداف آموزشی، اثبات دانش درباره منابع، طراحی تدریس پیوسته و ارزیابی مداوم یادگیری)

بدون شک معلم در تمام نظام‌های آموزشی دارای نقش کلیدی و اثرگذار است و انتظار جامعه از مدرسه و معلم این است که جوانانی را برای زندگی واقعی در جامعه فردا آماده کند. لذا دانش، مهارت و توانایی‌های زنان و مردان آینده به دانایی، توانایی، صلاحیت، تلاش و احساس مسئولیت معلمان امروز بستگی دارد (قهرمانی، ۱۳۸۳). بنابراین بسیار مهم و حیاتی است که شایسته‌ترین افراد برای حرفه معلمی به کار گمارده شوند. در واقع هر کشوری که معلمان اثر بخش‌تر و شایسته‌تری داشته باشد آموزش و پرورش کارآمدتر و با کیفیت‌تری خواهد داشت. اثربخشی (Effectiveness) در فرهنگ لغت به معنی «اندازه اثر و اعمال» به کار می‌رود (شیرازی، ۱۳۸۳). رابینز (۱۹۹۸) اثربخشی سازمان را به عنوان میزان کسب اهداف کوتاه مدت و بلند مدت با توجه به انتظارات ذینفعان، ارزیابی کنندگان و مرحله زندگی سازمانی تعریف می‌کنند. با این حال؛ اغلب صاحب نظران اثربخشی را میزان و درجه رسیدن به اهداف سازمانی می‌دانند. با این شرایط، نظام آموزشی برای اینکه بتواند اثربخش باشد باید به سمت اهداف تعیین شده یعنی آماده کردن جوانان برای زندگی واقعی در جامعه حرکت کند و معلمان نیز به عنوان یکی از مهمترین عناصر انسانی نظام آموزشی برای اینکه اثربخش بودن باید ابعاد و مولفه‌هایی داشته باشند. در تعریف ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش، میان صاحب نظران اختلاف نظر وجود دارد که به بررسی این دیدگاه‌ها می‌پردازیم: سالیوان (Sullivan, 2001) معلم اثر بخش را معلمی می‌داند که هم دانش برنامه درسی، هم توانایی تدریس با رویکردهای متنوع و هم به طور قابل ملاحظه‌ای توانایی افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را دارد. پاتریک و اسمارت (Patrick & Smart, 1998) بیان می‌کنند که معلمان اثربخش مشتاق به تدریس‌اند، برای کارشان احترام قائل هستند، جاذبه دارند، مقتدرند، الگو هستند، به دانش‌آموزان احترام می‌گذارند، مهارت سازماندهی و ارائه مطالب به صورت روشن و قابل فهم دارند و توانایی انگیزه دادن به دانش‌آموزان را نشان می‌دهند. بروفی (Brophy, 1999) در سندی برای یونسکو فهرستی از مولفه‌های معلم اثربخش را ارائه می‌دهد که

محیط کلاس درس (ایجاد محیط دارای احترام و روابط دوستانه، ایجاد فرهنگ یادگیری مشارکتی، اداره کلاس، کنترل رفتار دانش‌آموزان و سازماندهی فیزیکی کلاس) تدریس (شفافیت و دقت در تدریس، کاربرد تکنیک‌های پرسش و پاسخ، درگیر نمودن دانش‌آموزان در یادگیری، بازخورد به دانش‌آموزان، انعطاف‌پذیری و پاسخ‌گو بودن) مسؤلیت‌های حرفه‌ای (اندیشیدن درباره آموزش، یادداشت برداری‌های دقیق، ارتباط با خانواده‌ها، همکاری با مدرسه، پیشرفت و رشد حرفه‌ای و داشتن دانش تخصصی). ساندرز (Saunders, 2000) ابعاد معلم اثربخش را در کشورهای در حال توسعه بررسی و ۵ بُعد را فهرست کرده است که شامل (۱) رهبری حرفه‌ای (۲) دید و اهداف مشترک (۳) محیط یادگیری (۴) تمرکز بر تدریس و یادگیری (۵) تدریس هدفمند است. کیریاکیدس و همکاران (Kyriakides et al, 2002) برای معلم اثربخش ۳ بُعد روانشناختی شناسایی کرده‌اند: الف: بُعد شخصیتی مانند مهربانی، دلسوزی، انصاف، احترام و صراحت (ب) بُعد تدریس مانند انگیزه برای تدریس، درک دانش‌آموزان و تعهد علمی (ج) بُعد حرفه‌ای مانند دانش حرفه‌ای، مجوز تدریس و صلاحیت‌های حرفه‌ای. آنها در پژوهشی دیگر، مهارت‌ها و دانش حرفه‌ای و همچنین درک و ایجاد ارتباط با دانش‌آموزان را برای معلم اثربخش حیاتی می‌دانند (McNess et al, 2003). به اعتقاد مک آردل و کوتز (McArdle & Coutts, 2003) ۵ بُعد اصلی معلم اثربخش، قدرت، اطمینان، تعادل، وقار و ارزشمند دانستن بلوغ است. برون (Brown, 2004) مولفه‌های معلم اثربخش را داشتن دانش موضوعی، شوخ طبعی، توانایی خوش برخوردی، تمایل به پاسخ‌گویی به سؤالات، سازماندهی کلاس درس، توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان به عنوان افراد خاص و ویژه می‌داند. از نظر مالیکا (Malikow, 2006) مولفه‌های معلمان اثربخش، توانایی در ارتباط مطالب درسی، انگیزش دانش‌آموزان، فراهم کردن محیط مناسب برای یادگیری، حفظ و نگهداری علاقه‌مندی به دانش‌آموزان و مدیریت کلاس درس است. هوو (Howe, 2006) می‌گوید معلمان

اثربخش باید دانش تدریس، دانش موضوع درس، روان‌شناسی کودک و دیگر مهارت‌ها را داشته باشند. در تحقیق دیگر گفته می‌شود که معلمان اثربخش الف) قوانین کلاس درس را آموزش می‌دهند (ب) بر انتظارات دانش‌آموزان از کلاس درس نظارت دارند (ج) توضیحات شفاف و روشن ارائه می‌کنند (د) زمان تدریس را مدیریت کرده تا وقت کافی برای تدریس داشته باشند (ه) فرصت پاسخ‌گویی دانش‌آموزان را در طول تدریس افزایش می‌دهند (ط) بازخورد مداوم ارائه می‌دهند (Blanton, 2006).

پلک (Polk, 2006) مولفه‌های معلم اثربخش را مواردی چون عملکرد علمی خوب، مهارت‌های ارتباطی، خلاقیت، حرفه‌ای‌گری، دانش تدریس، ارزشیابی و سنجش کامل و مناسب، شخصیت معلم و دانش محتوایی را بیان می‌کند. لوی و مینگ (Lui & Meng, 2009) مطالعه‌ای کیفی روی معلم اثربخشی در چین انجام دادند و بدین نتیجه رسیدند که ابعاد معلم اثربخش عبارت است از الف) اخلاق معلم (ب) مهارت‌های حرفه‌ای (ج) پیشرفت حرفه‌ای (د) تأثیر معلم در نمرات امتحانی دانش‌آموزان است. سینسکالو (Siniscalco, 2002) دریافت که کره‌ای‌ها معلم اثربخشی را در ۳ بُعد روابط، اهداف و حفظ نظام آموزشی تعریف کرده‌اند. رینولدز و همکاران (Reynolds et al, 2004) در مورد تاریخ ارزشیابی‌های معلم اثربخش در انگلستان بیان داشته‌اند که این تاریخ به ۱۹۷۶ بر می‌گردد و ۳ معیار مهارت‌های حرفه‌ای، جو کلاس درس و مهارت‌های تدریس برای معلم اثربخش تعریف کرده‌اند. یوسف و گورونتالو (Jusuf & Gorontalo, 2005) تکنولوژی را ابزاری می‌دانند که به وسیله آن معلمان اثربخش یادگیری دانش‌آموزان را تسهیل می‌بخشند. استرانگ (۲۰۰۷) ابعاد معلم اثربخش را در ۶ حوزه بیان می‌کند (۱) پیش شرط‌های تدریس مؤثر (توانایی گفتاری، دانش تدریس و یادگیری، دانش درباره موضوع درسی و تجربه تدریس) (۲) معلم به عنوان شخص (اهمیت به دانش‌آموزان انصاف و احترام، تعامل، شور و اشتیاق و از خود گذشتگی برای تدریس) (۳) مدیریت و سازماندهی کلاس درس (نظم و ترتیب دانش‌آموزان و سازماندهی کلاس درس) (۴) برنامه‌ریزی برای تدریس (اهمیت تدریس،

الگوی تدریس و بُعد کلاس درس به ترتیب دارای بیشترین اهمیت هستند.

نیکنامی (۱۳۷۹) القای احساس اعتماد به نفس، برانگیختن حس کنجکاوی، استفاده از روش‌های تدریس متنوع، داشتن طرح درس، تقویت جو دوستانه با دانش‌آموزان را از جمله مولفه‌های مهم معلم خوب بر می‌شمارد.

صالحی (۱۳۸۰) در پژوهشی به این نتیجه رسید که برخی از ویژگی‌های تدریس معلمان اثربخش راهبردهای تدریس، سبک ارتباطی، به کارگیری تجارب تدریس، ارزشیابی مستمر، بازخورد به موقع و سبک بین فردی است. سواری و همکاران (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی ویژگی‌های معلم خوب از دیدگاه دانش‌آموزان دوره متوسطه بندر ماهشهر» به این نتیجه رسیدند که یک معلم خوب دارای ۲ بُعد مهم آموزشی - انگیزشی و اخلاقی - انسانی است. ظهور و اسلامی نژاد (۱۳۸۱) در پژوهشی دریافتند که از دیدگاه دانشجویان، معلمی اثربخش است که دارای جنبه‌های روش تدریس مناسب، قدرت ارتباط، دانش پژوهی و شخصیت فردی باشد. نتیجه پژوهش سلیمی (۱۳۸۲) این گونه بود:

میان ارتباط دوستانه معلم با رعایت انضباط در دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

میان میزان احترام گذاشتن معلمان به دانش‌آموزان با نظم‌پذیری ارتباط معناداری وجود دارد.

میان تلاش معلمان در تفهیم مطالب آموزشی به دانش‌آموزان و نظم‌پذیری ارتباط معناداری وجود دارد.

میان میزان الگوی نظم‌پذیر بودن در معلمان با نظم‌پذیری از سوی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

شریفیان و همکاران (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان «تبیین نشانگرهای تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و میزان تحقق آن در دانشگاه اصفهان» به این نتیجه رسیدند که استادان نمونه کشوری بر ۳ مقوله آغاز و پایان مناسب درس، تدریس سؤال محور و همراه با مشارکت دانشجویان و برخی ملاحظات خاص تدریس تأکید داشته‌اند. پور ظهیر و همکاران (۱۳۸۸) در

وقت گذاشتن و انتظارات معلم از دانش‌آموزان (۵) اجرای تدریس (راهبردهای آموزشی، پیچیدگی، پرسش و پاسخ و درگیر کردن دانش‌آموزان با موضوعات درسی) (۶) نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان (ارائه تکلیف درسی، پاسخ‌گو بودن و پاداش بر اساس تلاش).

معلم اثربخش در پاکستان باید به دانش‌آموزان احترام بگذارد، با دیگر معلمان به صورت گروهی کار کند، جو مطلوب و مثبتی در مدرسه به وجود بیاورد، دانش‌آموزان را برای ابراز دیدگاه‌هایشان تشویق کند، بر پیشرفت دانش‌آموزان نظارت داشته باشد، روش‌های تدریس متفاوت را به کار برد، با والدین ارتباط داشته باشد و ... (Davies & Iqbal, 1997). کیمر (Cimer, 2007) در مورد مولفه‌های معلم اثربخش اظهار می‌دارد که معلمان ترکیه باید توانایی داشته باشند تا با نظرات و مفاهیم موجود دانش‌آموزان روبه‌رو شوند، آنان را برای کاربرد مفاهیم و مهارت‌های جدید در محیط‌های متفاوت تشویق کنند، مشارکت دانش‌آموزان را در دروس ترغیب کنند، پرسش‌گری و یادگیری مشارکتی را میان آنها بر انگیزند، سنجش مداوم داشته باشند، بازخورد تصحیحی ارائه دهند. در ایران تحقیقات مشابهی پیرامون ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش صورت گرفته است که به بیان مهمترین آنها می‌پردازیم.

درخشان (۱۳۷۲) صبر و حوصله، اشتیاق به کار، رفتار دوستانه با شاگرد، سلامت جسمی و روانی، تعاملی بودن، متانت، دوستی و مهربانی، علاقه به شاگرد و خوش‌بینی را از ویژگی‌های خاص یک معلم موفق ذکر کرده است. ای (۱۳۷۳) در تحقیقی درباره معلم خوب به این نتایج رسیده است که این معلمان دارای ۳ بُعد روش تدریس، شخصیت معلمی و پرورشی هستند که از نظر آزمودنی‌ها از میان ۳ عامل فوق، بُعد پرورشی در اولویت قرار دارد. مظاهری (۱۳۷۶) دانستن قدر و منزلت خود، امانت داری، رأفت و مهربانی، مراعات آداب و رسوم اجتماعی، نشاط و شادابی، سعه صدر، تخصص و تعهد داشتن، آموزش دیده به حیطة درسی خود و تقوا را از ویژگی‌های یک معلم خوب می‌داند. محمودی (۱۳۷۷) در پژوهشی پیرامون معلم اثربخش بدین نتیجه رسید که از دیدگاه دانش‌آموزان، بُعد شخصیتی، بُعد

محتوایی آن پس از مطالعه متخصصان دانشگاهی مورد تأیید قرار گرفت و برای محاسبه پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرانباخ استفاده شد که نتایج حاصل از بررسی اعتبار پرسشنامه ۰/۹۰ به دست آمد. برای تحلیل سؤال‌های پژوهش در بخش اول به شیوه کیفی ابعاد و مولفه‌ها طبقه بندی و سازمان دهی شده و در بخش دوم نیز از شاخص‌های آمار توصیفی «میانگین و انحراف استاندارد» و نیز آزمون‌های آماری استنباطی مانند « T تک نمونه‌ای، T مقایسه میانگین دو گروه مستقل و تحلیل واریانس یک راهه F » استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

بررسی سؤال اول پژوهش: «ابعاد معلم اثربخش و مولفه‌های آن با عنایت به دیدگاه صاحب نظران چیست؟» برای بررسی این سؤال، کلیه متون نظری و پژوهشی مرتبط در زمینه ابعاد معلم اثربخش و مولفه‌های آن مورد بررسی قرار گرفت. با این که ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش به لحاظ سازمانی و ساختاری به یکدیگر شبیه نیستند و با وجود این تناقضات، این ابعاد و مولفه‌ها از لحاظ محتوایی با یکدیگر هم پوشی دارند و بعد از بررسی اسنادی چهار بُعد (شخصیتی، تدریس، مدیریت کلاس درس و ارزشیابی) و ۳۳ مولفه استخراج گردید که در جدول شماره یک نشان داده شده است.

پژوهشی با عنوان «بررسی و مقایسه اثربخشی معلمان جذب شده از نهضت سوادآموزی و معلمان جذب شده از آموزش عالی و مراکز تربیت معلم در دوره ابتدایی» ویژگی‌های معلم اثربخش را ارتباط مؤثر با یادگیرندگان، داشتن توان تدریس زیاد، علاقه‌مندی به تدریس و اهمیت درگیر کردن یادگیرندگان در فرایند یادگیری می‌دانند. عقیلی (۱۳۸۸) در پژوهشی به این نتیجه رسیده است که از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان، ابعاد حسن خلق و متانت رفتار، مخاطب شناسی، داشتن برنامه و نظم، روش تدریس متناسب و مهارت‌های پرورشی از ابعاد معلم اثربخش است. با عنایت به نکات بالا، مسأله اساسی پژوهش حاضر «شناسایی ابعاد معلم اثربخش و اعتبار سنجی مولفه‌های آن توسط دبیران دوره متوسطه شهر یاسوج» بود.

روش پژوهش

روش پژوهش تحلیلی - توصیفی است. به طوری که در بخش اول (سؤال یک) به منظور دستیابی به آراء و نتایج پژوهشی صاحب نظران شاخص و مطرح در موضوع (۲۲ صاحب نظر شاخص حسب مفاد جدول شماره یک) اسناد مکتوب اعم از نتایج پژوهش‌ها و مقالات، حاوی دیدگاه‌های آنان پیرامون ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش، بررسی و تحلیل اسنادی شده است. سپس در بخش دوم، دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج، دیدگاه‌های خود را پیرامون مولفه‌ها ارائه نموده‌اند، بنابراین روش پژوهش در بخش اول؛ تحلیل اسنادی و در بخش دوم، توصیفی - پیمایشی و در کل، تحلیلی - توصیفی است. جامعه آماری در بخش اول، کلیه آراء و دیدگاه‌های صاحب نظران شاخص در متون نظری و سوابق پژوهشی مرتبط با آنان پیرامون ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش است که بدون نمونه‌گیری مورد بررسی واقع شده است. در بخش دوم نیز جامعه، کلیه دبیران دوره متوسطه شهر یاسوج در سال تحصیلی ۹۰ - ۱۳۸۹ را در بر می‌گیرد ($N=740$) که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد ۲۵۲ نفر نمونه برآورد شد و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید. ابزار پژوهش در بخش اول، فرم فیش برداری و در بخش دوم پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر طیف پنج ارزشی لیکرت است که روایی صوری و

جدول ۱- ابعاد و مولفه‌های استخراجی از دیدگاه صاحب نظران برای معلم اثربخش

دیدگاه صاحب نظران شاخص در حوزه معلم اثربخش														ابعاد معلم اثربخش	مؤلفه‌های معلم اثربخش								
پور ظهیر و همکاران	نیکنامی	استرلنگ	یوسف و گوروتالو	کیمر	دیویس و اقبال	رینولد و همکاران	پلک	پلانتون	هوو	مالیکا	برون	مک نس و همکاران	کیریاکیدس و بروفی			پاتریک و المارت	دانیلسون	دیویس و توماس	والبری	بروفی و گود	سالیوان	کاتز	
												■	■			■							درک کردن احساسات و نیازهای دانش‌آموزان
		■											■			■							عطوفت و مهربانی با دانش‌آموزان
		■								■													علاقه‌مندی به دانش‌آموزان
							■																احساس مسؤولیت
													■										با کنایه و طعنه صحبت نکردن
		■			■								■		■	■	■						احترام گذاشتن به همه دانش‌آموزان
				■											■								داشتن روحیه انتقاد پذیری و انعطاف پذیری
		■														■	■						داشتن انتظارات بالا از دانش‌آموزان
											■												شوخ طبعی و بذله گویی
	■														■								انجام حضور و غیاب به موقع دانش‌آموزان
								■												■			وقت شناسی و حضور به موقع در سر کلاس
		■								■					■	■							نظم و ترتیب دانش‌آموزان در کلاس درس
		■									■				■	■							سازماندهی کلاس درس
	■				■	■									■								ایجاد جو دوستانه در کلاس درس

شخصیتی

مدیریت کلاس درس

ادامه جدول ۱

			■																	آگاه و آموزش دیده به حیطه درسی خود	تدریس
																				ارائه درس به صورت روشن و قابل فهم	
			■																	علاقه و اشتیاق به تدریس	
																				ارائه دروس به شکل پرسش و پاسخ	
																				سازماندهی موضوعات درسی به شکلی مناسب	
																				بهره‌گیری از ابزارهای کمک آموزشی	
																				استفاده از روش‌های تدریس متنوع	
																				آغاز مناسب درس و نتیجه‌گیری صحیح	
																				تلاش در جهت تقویت انگیزش دانش‌آموزان	
																				درگیر کردن دانش‌آموزان با موضوعات درسی	
																				تعامل با دانش‌آموزان	
																				داشتن طرح درس	
																				پاداش دادن به دانش‌آموزان بر اساس تلاش	
																				آگاهی از روش‌های ارزشیابی و اندازه‌گیری	
																				ارزیابی تکوینی (مداوم) دانش‌آموزان	

بررسی سؤال سوم پژوهش: «مولفه‌های مطرح در بُعد مدیریت کلاس درس معلم اثربخش تا چه اندازه از دید دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج معتبر است؟» تحلیل انجام شده بیانگر آن است که گویه «نظم و ترتیب دانش‌آموزان در کلاس درس» با میانگین (۳/۷۱) و انحراف معیار (۰/۹۹۳) بالاترین نمره اعتبار را از نظر دبیران شهر یاسوج در حوزه مولفه‌های مدیریت کلاس درس معلم اثربخش به خود اختصاص داده است. همچنین t تک نمونه‌ای «همه مولفه‌ها در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است (جدول ۳).

بررسی سؤال دوم پژوهش: «مولفه‌های مطرح در بُعد شخصیتی معلم اثربخش تا چه اندازه از دید دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج، معتبر است؟» تحلیل انجام شده بیانگر آن است که از نظر دبیران شهر یاسوج، مولفه «داشتن انتظارات بالا از دانش‌آموزان» با میانگین (۴/۰۸) و انحراف معیار (۰/۷۹۱) بالاترین نمره اعتبار را در بُعد شخصیتی معلم اثربخش به خود اختصاص داده است. همچنین t تک نمونه‌ای «همه مولفه‌ها در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع فراوانی و میانگین مولفه‌های شخصیتی معلم اثربخش در میان دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

میانگین نظری: ۳		انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌ها مولفه‌های بُعد شخصیتی معلم اثربخش
Sig	t			
۰/۰۰۰	۱۳/۶۶	۰/۸۹۴	۳/۷۶	درک کردن احساسات و نیازهای دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۶/۵۲	۰/۸۶۹	۳/۹۰	عطوفت و مهربانی با دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۹/۵۸	۰/۸۵۲	۴/۰۵	علاقه‌مندی به دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۸/۲۲	۰/۸۳۶	۳/۹۶	احساس مسؤلیت نسبت به دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۴/۸۱	۰/۹۷۸	۳/۹۱	با دانش‌آموزان با کنایه و طعنه صحبت نکردن
۰/۰۰۰	۱۸/۰۲	۰/۸۵۶	۳/۹۸	احترام گذاشتن به همه دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۸/۳۶	۱/۰۹	۳/۵۷	داشتن روحیه انتقاد پذیری و انعطاف پذیری
۰/۰۰۰	۲۱/۷۲	۰/۷۹۱	۴/۰۸	داشتن انتظارات بالا از دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۳/۰۴	۰/۹۵۰	۳/۷۸	شوخ طبعی و بذله گویی
۰/۰۰۰	۲۵/۰۹	۰/۵۵۳	۳/۸۷	جمع کل

جدول ۳- توزیع فراوانی و میانگین مولفه‌های مدیریت کلاس درس معلم اثربخش در میان دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

میانگین نظری: ۳		انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌ها مولفه‌های مدیریت کلاس درس معلم اثربخش
Sig	t			
۰/۰۰۰	۸/۴۵	۰/۹۱۶	۳/۴۸	انجام حضور و غیاب به موقع دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۳/۳۲	۰/۷۸۴	۳/۶۵	وقت شناسی و حضور به موقع در سر کلاس
۰/۰۰۰	۱۱/۳۴	۰/۹۹۳	۳/۷۱	نظم و ترتیب دانش‌آموزان در کلاس درس
۰/۰۰۰	۴/۰۸	۱/۰۰	۳/۲۵	سازمانی دهی کلاس درس
۰/۰۰۰	۱/۶۵	۰/۹۸۹	۳/۴۵	ایجاد جو دوستانه در کلاس درس
۰/۰۰۰	۱۰/۵۷	۰/۶۷۱	۳/۴۴	جمع کل

بررسی سؤال پنجم پژوهش: «مولفه‌های مطرح در بُعد ارزشیابی معلم اثربخش از دید دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج، تا چه میزان معتبر است؟» تحلیل انجام شده بیانگر آن است که از نظر دبیران شهر یاسوج، گویه «ارزیابی تکوینی (مداوم) دانش‌آموزان» با میانگین (۴/۲۵) و انحراف معیار (۰/۹۹۰) بالاترین نمره اعتبار را پیرامون مولفه‌های ارزشیابی معلم اثربخش به خود اختصاص داده است. همچنین «تک نمونه‌ای» همه مولفه‌ها در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است (جدول ۵).

بررسی سؤال چهارم پژوهش: «میزان اعتبار مولفه‌های مطرح در بُعد تدریس معلم اثربخش از دید دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج، چقدر است؟» تحلیل انجام شده بیانگر آن است که گویه «آغاز مناسب درس و نتیجه‌گیری صحیح» با میانگین (۳/۹۸) و انحراف معیار (۰/۹۲۹) بالاترین نمره اعتبار را از نظر دبیران شهر یاسوج پیرامون مولفه‌های تدریس معلم اثربخش به خود اختصاص داده است. همچنین «تک نمونه‌ای» همه مولفه‌ها در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است (جدول ۴).

جدول ۴- توزیع فراوانی و میانگین مولفه‌های تدریس معلم اثربخش در میان دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

میانگین نظری: ۳		انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌ها مولفه‌های تدریس معلم اثربخش
Sig	t			
۰/۰۰۰	۱۴/۹۶	۰/۸۷۵	۳/۸۲	آگاه و آموزش دیده به حیطه درسی خود
۰/۰۰۰	۶/۶۸	۱/۰۸	۳/۴۵	ارائه درس به صورت روشن و قابل فهم
۰/۰۰۰	۱۵/۶۶	۰/۸۶۴	۳/۸۵	علاقه و اشتیاق به تدریس
۰/۰۰۰	۷/۹۱	۱/۰۵	۳/۵۲	ارائه دروس به شکل پرسش و پاسخ بین دانش‌آموز و معلم
۰/۰۰۰	۵/۳۱	۱/۰۱	۳/۳۴	سازماندهی موضوعات درسی به شکلی مناسب
۰/۰۰۰	۴/۴۴	۱/۰۴	۳/۲۹	بهره‌گیری از ابزارهای کمک آموزشی
۰/۰۰۰	۸/۶۳	۱/۰۰	۳/۵۴	استفاده از روش‌های تدریس متنوع
۰/۰۰۰	۱۶/۸۷	۰/۹۲۹	۳/۹۸	آغاز مناسب درس و نتیجه‌گیری صحیح
۰/۰۰۰	۱۱/۹۰	۰/۹۱۵	۳/۶۸	تلاش در جهت تقویت انگیزش دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۱۰/۶۶	۰/۹۸۶	۳/۶۶	درگیر کردن دانش‌آموزان با موضوعات درسی
۰/۰۰۰	۶/۳۷	۱/۰۹	۳/۴۴	تعامل با دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۷/۹۹	۱/۱۴	۳/۵۷	داشتن طرح درس
۰/۰۰۰	۲۰/۳۰	۰/۷۵۳	۳/۹۶	تجربه تدریس و آموزش
۰/۰۰۰	۲۱/۲۴	۰/۵۰۰	۳/۶۶	جمع کل

جدول ۵ - توزیع فراوانی و میانگین مولفه‌های ارزشیابی معلم اثربخش در میان دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

میانگین نظری: ۳		انحراف استاندارد	میانگین	شاخص‌ها مولفه‌های ارزشیابی معلم اثربخش
Sig	t			
۰/۰۰۰	۸/۸۳	۰/۹۹۰	۳/۵۵	پاداش دادن به دانش‌آموزان براساس تلاش نه نمره
۰/۰۰۰	۱۳/۲۳	۰/۸۸۵	۳/۷۳	آگاهی از روش‌های ارزشیابی و اندازه‌گیری
۰/۰۰۰	۲۶/۲۶	۰/۷۵۵	۴/۲۵	ارزیابی تکوینی (مداوم) دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۸/۶۹	۱/۰۲	۳/۵۵	پاسخ‌گو بودن به دانش‌آموزان
۰/۰۰۰	۹/۲۳	۱/۰۳	۳/۵۹	نظارت بر پیشرفت تحصیلی
۰/۰۰۰	۷/۱۵	۱/۱۲	۳/۴۶	بازخورد فوری و تصحیحی
۰/۰۰۰	۲۱/۱۱	۰/۹۲۴	۴/۲۳	ارائه تکلیف درسی
۰/۰۰۰	۲۱/۷۷	۰/۵۴۶	۳/۷۵	جمع کل

جدول ۶ - آزمون تی گروه‌های مستقل به تفکیک متغیر جنسیت در میان دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

Sig	t	زن		مرد		شاخص‌ها مولفه‌های معلم اثربخش
		SD	M	SD	M	
۰/۷۸۹	۰/۲۶۸	۰/۵۲۶	۳/۸۶	۰/۵۷۱	۳/۸۸	شخصیتی
۰/۹۴۲	۰/۰۷۳	۰/۵۳۶	۳/۶۶	۰/۴۷۷	۳/۶۷	تدریس
۰/۱۷۰	-۱/۳۷	۰/۵۳۱	۳/۵۱	۰/۷۳۲	۳/۴۰	مدیریت کلاس درس
۰/۰۱۵	-۲/۴۴	۰/۵۵۶	۳/۸۵	۰/۵۳۱	۳/۶۸	ارزشیابی

جدول ۷ - آزمون تحلیل واریانس یک راهه به تفکیک متغیر سابقه خدمت در میان دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

ANOVA		بالاتر از ۲۰ سال		۱۱ تا ۲۰ سال		۶ تا ۱۰ سال		۱ تا ۵ سال		شاخص‌ها مولفه‌های معلم اثربخش
Sig	F(3, 251)	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	
۰/۹۰۳	۰/۱۹۰	۰/۵۵۳	۳/۸۷	۰/۵۰۴	۳/۸۹	۰/۵۷۷	۳/۸۵	۰/۵۶۸	۳/۸۲	شخصیتی
۰/۸۷۸	۰/۰۱۹	۰/۵۰۰	۳/۵۴	۰/۵۱۳	۳/۵۵	۰/۴۹۶	۳/۶۶	۰/۴۷۰	۳/۶۷	تدریس
۰/۷۲۸	۰/۴۳۹	۰/۶۸۷	۳/۶۰	۰/۵۵۶	۳/۴۸	۰/۷۹۸	۳/۴۰	۰/۶۵۴	۳/۵۳	مدیریت کلاس درس
۰/۵۱۱	۰/۷۷۲	۰/۵۴۶	۳/۶۷	۰/۵۷۱	۳/۷۰	۰/۴۷۹	۳/۸۲	۰/۵۶۹	۳/۷۳	ارزشیابی

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین نظرات دبیران شهر یاسوج پیرامون ابعاد معلم اثربخش بر اساس متغیر سابقه خدمت، تفاوت معناداری وجود ندارد (جدول ۷).

بررسی سؤال هفتم پژوهش: «اولویت بندی ابعاد معلم اثربخش از دید دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج، چگونه است؟» نتایج آزمون اولویت بندی فریدمن نشان داد که میزان شاخص خی دو به دست آمده «۱۰۳/۴۴» در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده، نتایج بدین قرار است که از نظر دبیران شهر یاسوج بُعد شخصیتی اولویت اول و ابعاد ارزشیابی، تدریس و مدیریت کلاس درس اولویت‌های بعدی هستند (جدول ۸).

بررسی سؤال ششم پژوهش: «آیا بین میزان اعتبار هر یک از مولفه‌های اثربخشی معلمان بر حسب متغیرهای تعدیل کننده؛ جنسیت و سابقه خدمت دبیران تفاوت معناداری وجود دارد؟»

الف) جنسیت: نتایج آزمون تی گروه‌های مستقل برای متغیر جنسیت بیانگر آن است که مقدار T محاسبه شده در ابعاد شخصیتی، تدریس و مدیریت کلاس درس به ترتیب عبارتند از: «۰/۲۶۸، ۰/۰۷۳ و ۱/۳۷-» که این مقادیر در سطح ۰/۰۵ معنادار نبوده است. اما بُعد ارزشیابی با مقدار T محاسبه شده «۲/۴۴-» در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است؛ بدین گونه که از نظر دبیران زن، معلم اثربخش به بُعد ارزشیابی توجه ویژه‌ای دارد (جدول ۶).

ب) سابقه خدمت: نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه F بر حسب متغیر سابقه خدمت در ابعاد؛ شخصیتی، تدریس، مدیریت کلاس درس و ارزشیابی به ترتیب «۰/۱۹۰، ۰/۰۱۹، ۰/۴۳۹ و ۷۷۲» بوده است که این مقدار در سطح ۰/۰۵ معنادار نیست.

جدول ۸ - اولویت بندی ابعاد معلم اثربخش از نظر دبیران مدارس متوسطه شهر یاسوج

Sig	خی دو	df	اولویت	میانگین	شاخص‌ها
					ابعاد معلم اثربخش
۰/۰۰۰	۱۰۳/۴۴	۳	اول	۳/۰۴	شخصیتی
			دوم	۲/۷۰	ارزشیابی
			سوم	۲/۳۲	تدریس
			چهارم	۱/۹۴	مدیریت کلاس درس

بحث و نتیجه‌گیری

همان گونه که پیشتر نیز گفته شد، هدف اصلی این پژوهش شناسایی ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش و اعتبارسنجی آنها است که در زیر به بحث و نتیجه‌گیری در این باره می‌پردازیم.

یافته‌های پژوهشی نشان دهنده آن است که معلمان اثربخش، در بُعد شخصیتی دارای ویژگی‌هایی همچون درک احساسات و نیازهای دانش‌آموزان، عطف و مهربانی با آنها، احساس مسئولیت نسبت به آنان، احترام گذاشتن به همه دانش‌آموزان، با دانش‌آموزان با کنایه و طعنه صحبت نکردن، داشتن انتظارات بالا از آنها و ... هستند. در واقع هنگامی که روابط انسانی میان معلم و شاگرد برقرار باشد و معلمان به بروز رفتارهای همراه با محبت و احترام به دانش‌آموزان بپردازند، دانش‌آموزان به موضوعات درسی علاقه‌مند می‌شوند و از آنجایی که اکثر فعالیت‌های کلاس درس در تعامل با دانش‌آموزان صورت می‌گیرد، اگر معلم از یک شخصیت مثبت، با ثبات، گیرا و مهربان برخوردار باشد می‌تواند تعامل بهتری با دانش‌آموزان داشته و در وظایف آموزشی خود اثر بخش‌تر باشد. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان اذعان داشت که یافته‌های این پژوهش پیرامون ابعاد و مولفه‌های معلم اثربخش در بُعد شخصیتی با یافته‌های پژوهشی (کالنز، ۱۹۹۰؛ والبرگ، ۱۹۸۴؛ پاتریک و اسمارت، ۱۹۹۸؛ بروفی، ۱۹۹۹؛ کیریباکیدس و همکاران، ۲۰۰۲؛ برون، ۲۰۰۴؛ مالیکا، ۲۰۰۶؛ بلانتون، ۲۰۰۶؛ پلک، ۲۰۰۶؛ لوی و مینگ، ۲۰۰۹؛ دیویس و اقبال، ۱۹۹۷؛ کیمر، ۲۰۰۷؛ استرانگ، ۲۰۰۷؛ درخشان، ۱۳۷۲؛ مظاهری، ۱۳۷۶؛ پور ظهیر و همکاران، ۱۳۸۸؛ ای، ۱۳۷۳؛ محمودی؛ ۱۳۷۷؛ سواری و همکاران، ۱۳۸۱؛ عقیلی، ۱۳۸۸) هم راستا است.

یافته‌های پژوهشی در بُعد مدیریت کلاس درس نشان می‌دهد که معلمان اثربخش دارای ویژگی‌هایی چون انجام حضور و غیاب به موقع دانش‌آموزان، سازمانی دهی کلاس درس، ایجاد جو دوستانه در کلاس درس، وقت شناسی و حضور به موقع در سر کلاس و نظم و ترتیب دانش‌آموزان در کلاس درس هستند و می‌توانند در بلند مدت، این مولفه‌ها را در وجود دانش‌آموزان خود نهادینه سازند و

اثربخشی خود را در کلاس درس افزایش دهند. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان اذعان داشت که نتایج این پژوهش پیرامون مولفه‌های معلم اثربخش در بُعد مدیریت کلاس درس با یافته‌های پژوهشی (کالنز، ۱۹۹۰؛ دیویس و توماس، ۱۹۸۹؛ دانلیسون، ۱۹۹۶؛ بروفی، ۱۹۹۹؛ برون، ۲۰۰۴؛ مالیکا، ۲۰۰۶؛ بلانتون، ۲۰۰۶؛ پلک، ۲۰۰۶؛ رینولد و همکاران، ۲۰۰۴؛ استرانگ، ۲۰۰۷؛ محمودی، ۱۳۷۷) هم راستا است.

یافته‌های پژوهشی در بُعد تدریس نمایانگر آن است که معلمان اثربخش دارای ویژگی‌هایی همچون تجربه تدریس و آموزش، ارائه درس به صورت روشن و قابل فهم، بهره‌گیری از ابزارهای کمک آموزشی، درگیر کردن دانش‌آموزان با موضوعات درسی، تعامل با آنها، تلاش در جهت تقویت انگیزش دانش‌آموزان، آغاز مناسب درس و نتیجه‌گیری صحیح و ... هستند. در واقع معلمان برای اینکه وظایف تدریس و آموزش خود را به درستی انجام دهند باید نسبت به حیطه درسی خود آگاه و آموزش دیده و مشتاق به تدریس باشند. در ضمن از روش‌های تدریس متنوع و ابزارهای کمک آموزشی نیز بهره بگیرند. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان اذعان داشت که یافته‌های این پژوهش پیرامون مولفه‌های معلم اثربخش در بُعد تدریس با یافته‌های پژوهشی (کالنز، ۱۹۹۰؛ سالیوان، ۲۰۰۱؛ بروفی و گور، ۱۹۸۶؛ دیویس و توماس، ۱۹۸۹؛ دانلیسون، ۱۹۹۶؛ ساندرز، ۲۰۰۰؛ مک نس و همکاران، ۲۰۰۳؛ برون، ۲۰۰۴؛ هوو، ۲۰۰۶؛ پلک، ۲۰۰۶؛ لوی و مینگ، ۲۰۰۹؛ رینولد و همکاران، ۲۰۰۴؛ استرانگ، ۲۰۰۷؛ نیکنامی، ۱۳۷۹؛ پور ظهیر و همکاران، ۱۳۸۸؛ ای، ۱۳۷۳؛ محمودی، ۱۳۷۷؛ سواری و همکاران، ۱۳۸۱؛ عقیلی، ۱۳۸۸) هم راستا است.

یافته‌های پژوهشی در بُعد ارزشیابی نشان می‌دهد که معلمان اثربخش دارای ویژگی‌هایی مانند آگاهی از روش‌های ارزشیابی و اندازه‌گیری، ارزیابی تکوینی (مداوم) دانش‌آموزان، بازخورد فوری و تصحیحی، نظارت بر پیشرفت تحصیلی، پاداش دادن به دانش‌آموزان براساس تلاش نه نمره و ... هستند. در واقع میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، بدون ارزشیابی مستمر و هدفمند مشخص نخواهد شد. در نتیجه، هر گونه تغییر و تجدید نظر در

شیرازی، علی (۱۳۸۳). نظریات و کاربرد مدیریت آموزشی. انتشارات جهاد دانشگاهی.

صالحی، شایسته (۱۳۸۰). تدریس اثربخش، مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، دوره سوم، شماره ۲.

ظهرو، علیرضا، اسلامی نژاد، طاهره (۱۳۸۱). شاخص‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی کرمان، فصلنامه پایش، سال اول، شماره ۴.

عقیلی، جلیل (۱۳۸۸)، بررسی ویژگی‌های معلم اثربخش از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان پسرانه مقطع متوسطه شهر نور، پایان‌نامه کارناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی.

قهرمانی، جعفر (۱۳۸۳). تأثیر وسایل کمک آموزشی در تدریس و یادگیری، نشریه ماهانه آموزشی، شماره ۲۹۵ - ۲۹۴.

محمودی، امیرحسین (۱۳۷۷). بررسی ویژگی‌های معلم اثربخش، پایان‌نامه کارناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم.

مظاهری، آیت الله (۱۳۷۶). ویژگی‌های معلم خوب، انتشارات خلاق، چاپ پنجم، قم.

نیکنامی، مصطفی (۱۳۷۹). مقایسه ویژگی‌های معلمان خوب و اثربخش، فصلنامه روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره دوم، شماره ۷ و ۸.

برنامه‌های آموزشی ناممکن خواهد شد. این در حالی است که معلمان اثربخش به این بُعد توجه ویژه‌ای دارند. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان اذعان داشت که یافته‌های این پژوهش پیرامون مولفه‌های معلم اثربخش در بُعد ارزشیابی با یافته‌های پژوهشی (سالیوان، ۲۰۰۱؛ بروفی و گور، ۱۹۸۶؛ دیویس و توماس، ۱۹۸۹؛ بروفی، ۱۹۹۹؛ برون، ۲۰۰۴؛ بلانتون، ۲۰۰۶؛ پلک، ۲۰۰۶؛ لوی و مینگ، ۲۰۰۹؛ رینولد و همکاران، ۲۰۰۴؛ استرانگ، ۲۰۰۷؛ دیویس و اقبال، ۱۹۹۷) هم راستا است.

منابع

ای، ایرج (۱۳۷۳). بررسی نظرات اولیای دانش‌آموزان و معلمان سال سوم راهنمایی پیرامون ویژگی‌های یک معلم خوب و اثربخش در مدارس دولتی و غیر انتفاعی شهر شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

پور ظهیر، علی تقی، امین فر، مرتضی و سیفعلی باقری (۱۳۸۸). بررسی و مقایسه اثربخشی معلمان جذب شده از نهضت سوادآموزی و معلمان جذب شده از آموزش عالی و مراکز تربیت معلم در دوره ابتدایی، فصلنامه تحقیقات و مدیریت آموزشی، شماره ۲.

درخشان، حسن (۱۳۷۲). خلاصه مقالات نقش تربیتی معلم، چهارمین سمپوزیوم، جایگاه تربیت، تهران.

سلیمی، حسین (۱۳۸۲). مطالعه تأثیر رفتار معلم بر نظم‌پذیری دانش‌آموزان در مدرسه، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۶، سال دوم،

سواری، کریم، جهانگیر قاسمی نژاد و حسن دهقانی (۱۳۸۱). بررسی ویژگی‌های معلم خوب از دیدگاه دانش‌آموزان دوره متوسطه بندر ماهشهر، فصلنامه روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، شماره ۱۳ و ۱۴.

شریفیان، فریدون، نصر، اصفهانی، عابدی، لطفعلی (۱۳۸۴). تبیین نشانگرهای تدریس اثربخش در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و میزان تحقق آن در دانشگاه اصفهان، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۳۷ و ۳۸.

Blanton, L. P. (2006). Models and measures of beginning teacher quality. *The Journal of Special Education*, 40(2), 115-127.

Brophy, J. E. (1999). Teaching. Retrieved from ERIC database. (ED440066).

Brophy, J., & Good, T. L. (1986). Teacher behavior and student achievement in Witt rock, M. (Ed.), *Handbook of Research Teaching*, 3rd Ed. New York.

Brown, N. (2004). What makes a good educator? The relevance of Meta programmers'. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 29(3), 515-533.

educator that moves beyond reflection. *Studies in Continuing Education*, 25(2), 225-237.

McNess, E., Broadfoot, P., & Osborn, M. (2003). Is the effective compromising the affective? *British Educational Research Journal*, 29(2), 243-257.

Patrick, J., & Smart, R. M. (1998). An empirical evaluation of teacher effectiveness: The emergence of three critical factors. *Assessment & Higher Education*, 23(2), 165-179.

Polk, J. A. (2006). Traits of effective teachers. *Arts Education Policy Review*, 107(4), 23-29.

Reynolds, D., Muijs, D., & Treharne, D. (2004). Teacher evaluation and effectiveness in the United Kingdom, 1-33.

Robbins, S (1998). *Organizational Behavior 8 and Ed*, New Jersey Prentice-Hall.

Saunders, L. (2000). Key issues concerning school effectiveness and improvement. Retrieved from ERIC database. (ED453045).

Siniscalco, M. T. (2002). A statistical profile of teaching profession. <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>.

Strange, J. H. (2007). *Qualities of effective teachers* (2nd ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Sullivan, C (2001). *Rewarding excellence: Teacher evaluation and compensation*. Alexandria, VA: National School Boards Association.

Walberg, H. J. (1984). Improving the productivity of America's schools. *Educational Leadership*, 41(8), 19-27.

Cimer, A. (2007). Effective teaching in science: A review of literature. *Journal of Turkish Science Education*, 4(1), 20-44.

Collins, A (1990, March). Transforming the assessment of teachers: Notes on a theory of assessment for the 21st century. Paper presented at the annual meeting of the National Catholic Education Association, Boston.

Danielson, C. (1996). *Enhancing professional practice: A framework for teaching*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Davies, L., & Iqbal, Z. (1997). Tensions in teacher training for school effectiveness: The case of Pakistan. *School Effectiveness and School Improvement*, 5(2), 254-266.

Davis, G. A. & Thomas, M. A. (1989). *Effective schools and effective teachers*. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Howe, E. R. (2006). Exemplary teacher induction: An international review. *Educational Philosophy and Theory*, 38(3), 287-297.

Jusuf, H., & Gorontalo, I. N. (2005). Improving teacher quality, a keyword for education facing global challenges. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(1).

Kyriakides, L., Campbell, R. J., & Christofidou, E. (2002). Generating criteria for measuring teacher effectiveness through a self-evaluation approach: A complimentary way of measuring effectiveness. *School Effectiveness & School Improvement*, 13(3), 291-324.

Lui, S. & Meng, L. (2009). Perceptions of teachers, students, and parents of the characteristics of good teachers: A cross-cultural comparison of China and the United States. *Educational Assessment, Evaluation, and Accountability*, 21, 313-328

Malikow, M (2006). Effective Teacher Study, national form of teacher. *Education journal-electronic*, volume 16, number 3.

McArdle, K., & Coutts, N. (2003). A strong core of qualities – a model of the professional